

А. Гражевская, асп.  
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

### СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РЕНТНЫХ ОТНОШЕНИЙ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

*Раскрыто предпосылки и последствия контрпродуктивного рентоориентированного поведения хозяйствующих субъектов как фактора низкой энергоэффективности национальной экономики. Обоснована необходимость и стратегические направления усовершенствования государственного регулирования рентных отношений с целью посткризисной модернизации экономики Украины.*

*Ключевые слова: энергоэффективность экономики; рентные отношения; природно-ресурсная рента; рентоориентированное поведение; рентная экономика; институционализация рентных отношений.*

A. Grazhevska, PhD student  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

### IMPROVEMENT OF RENT RELATIONS AS A FACTOR OF INCREASING THE ENERGY EFFICIENCY OF UKRAINIAN ECONOMY

*The article addresses prerequisites and consequences of counterproductive rent-seeking behavior of economic agents as a factor that contributes to the low energy efficiency of the national economy. Author justifies the necessity and strategic directions of improvement of state regulation of rent relations in order to modernize the economy of Ukraine.*

*Keywords: energy efficiency of economy, rent relations, natural resources rent, rent-seeking behavior, rental economy, institutionalization of rent relations.*

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014; 160: 23-27

УДК: 336 Д.

JEL G 180

Л. Демиденко, канд. екон. наук, доц.  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

### ФІНАНСОВА КРИЗА ЄС: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

*В статті узагальнено причини фінансової кризи ЄС та розкрито комплекс заходів щодо подолання наслідків фінансової кризи та оздоровлення фінансових систем країн-учасниць ЄС.*

*Ключові слова: фінансова криза, бюджет, дефіцит бюджету, державний борг, податок на прибуток, фіскальна політика, податкова система; соціальні внески.*

**Постановка проблеми.** Світова фінансова криза 2008-2009 рр. дала поштовх змінам у теорії та практиці державного регулювання на національному та наднаціональному рівнях. Кризові явища у фінансовому секторі, які спочатку вважалися певним, хоча й болісним епізодом глобального розвитку, дістали продовження в реальному секторі та сфері державних фінансів як розвинутих країн, так і країн із ринками, що формуються. Глобальний характер кризи та наступна рецесія, насамперед у країнах ЄС і Єврозоні, зумовили необхідність пошуків нових теоретичних і практичних підходів до формування інститутів глобального управління, міждержавної та регіональної координації економічної й фінансової політики, фінансової допомоги та фіскальної консолідації [1, с.7]. Після глобальної фінансової кризи стала очевидною необхідність реформування управління фінансовими системами. Але крім цього ми спостерігали системну кризу економічної теорії [2, с.10]. На нинішньому етапі, після глобальної фінансово-економічної кризи, державне регулювання дедалі більшою мірою спирається на міждержавні наднаціональні інституціональні механізми монетарної й фіскальної політик, інститути нагляду та регулювання у фінансовому секторі, мікро- й макропруденційну. За нової моделі регулювання економіки необхідно враховувати, що таке принципово нове явище, як фінансіалізація (financialization), веде до стирання раніше нездоланих бар'єрів між товарними і фондовими ринками, між торгівлею товарами та цінними паперами [3, с.52].

Отже, в сучасних умовах світової глобалізації та фінансіалізації потрібно вирішувати комплекс проблем пов'язаних з необхідністю реформування сфери управління фінансами в країнах ЄС та сфери взаємовідносин суб'єктів фінансової системи на нових засадах та принципах. Потребує удосконалення фінансовий механізм реалізації фінансової політики в умовах світової глобалізації шляхом пошуку нових форм і методів мобілізації, розподілу і

використання фінансових ресурсів для забезпечення стійкого економічного зростання в країнах ЄС.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Дослідженню світової глобалізації та фінансіалізації присвячені праці А. Даниленка, Т. Єфименко, І. Лютого, В. Опаріна, В.Федосова, І. Чугунова та інш. Основна увага у вказаних наукових дослідженнях сконцентрована на багатьох аспектах функціонування фінансових систем ЄС, проте фіскальний дисбаланс сектору державного управління, який не вдалося подолати в посткризовий період, ставить нові виклики та питання перед фахівцями.

**Невирішені раніше частини загальної проблеми.** У вітчизняній науковій літературі багато публікацій присвячено окремим фінансовим проблемам країн ЄС, проте недостатньо повно висвітлюється весь комплекс причин, що призвели до системної фінансової кризи ЄС.

**Метою статті є** встановлення причин, що привели до системної фінансової кризи ЄС та вивчення досвіду розв'язання урядами країн-учасниць ЄС, важливих фінансових проблем.

**Основні результати дослідження.** Друга половина ХХ сторіччя ознаменувалася створенням і стрімким розгортанням інтеграційних об'єднань в Західній Європі. В основі цих процесів закладені глибинні фактори, що пов'язані з об'єктивними потребами розвитку виробництва, торгівлі, сфери послуг, соціальної інфраструктури. Тенденції інтеграційних процесів в Європі на протязі 50-х – 90-х років переважали дезінтегруючі фактори, які мали місце при передачі суверенних прав наднаціональним органам. За більш ніж пів століття європейської інтеграції держави-члени Європейського Союзу напрацювали ефективні механізми розв'язання найважливіших проблем у сфері соціально-економічної політики, енергетики, охорони навколишнього середовища, розвитку інфраструктури. Пройшли складний і довгий шлях післявоєнного відновлення економіки, формування успішних демократичних систем прийняття рішень у суспільстві.

У 2004 році відбулася найбільша в історії Європейського Союзу фаза розширення. До його складу входять тепер 28 держав з населенням 500 млн. чол. та ВВП близько 13 трлн. євро. ЄС створив найбільший у світі спільний ринок товарів і послуг, капіталу, робочої сили, що дозволило забезпечити його громадянам високий життєвий рівень.

Проте, таке стрімке розширення і включення до ЄС країн з неоднорідним рівнем економічного розвитку та станом державних інституцій призвели до появи нових викликів та суперечностей між "новими" та країнами засновниками ЄС. Більш того, накопичились певні проблеми в самих соціально-економічних системах країн учасниць-ЄС. Все це загостило фінансові протиріччя, таким чином, можна визначити системну фінансову кризу ЄС як сукупність проблем та протиріч, що накопичились за певний період у розподілі і використанні фінансових ресурсів між країнами-учасниця ЄС та в межах існуючої соціально-економічної моделі кожної країни-учасниці.

Узагальнюючи причини системної фінансової кризи ЄС можна назвати наступні:

1) зростання дефіцитів сектору державного управління призвело до зростання державних боргів як в окремих країнах – учасницях ЄС (випадки перевищення встановленої Маастрихтським договором норми боргу 60 % ВВП більше ніж у 2 рази спостерігались у 2012 році у Греції – 156,9 %, Італії – 127 % та Португалії – 124,1%) [7], так і в ЄС в цілому (табл. 1).

2) суттєве скорочення податків у 80-90-і роки, в першу чергу на високі доходи громадян та корпорацій, податкова конкуренція за капітал привели до ерозії податкової бази та, відповідно, неможливості забезпечення доходами зростаючих соціальних видатків; використання

офшорних схем великими корпораціями посилювало податковий тиск на малий і середній бізнес. Всі ці фактори привели до сьогоднішніх негативних тенденцій: поглиблення суспільної диференціації в доходах, скорочення середнього класу як основного споживача товарів і послуг що виробляється європейською економікою, і як наслідок уповільнення темпів економічного розвитку.

3) високі соціальні стандарти та гарантії були прийняті у роки повоєнного відновлення, коли співвідношення між працюючими громадянами та пенсіонерами було 5:1, сьогодні не забезпечені достатніми фінансовими ресурсами. Висока якість медичного обслуговування на тлі загострення демографічних проблем – скорочення народжуваності, старіння нації, привели до збільшення кількості людей пенсійного віку, скоротилась кількість активно працюючих громадян, всі ці фактори призвели до дисбалансів у пенсійних фондах солідарної системи, що посилює диспропорції у державних фінансах.

Зазначений комплекс проблем постав перед урядами країн-учасниць ЄС, як на національному рівні, так і на рівні інституцій ЄС. Головні кількісні фіскальні норми, що виокремлюються фахівцями Європейської Комісії, охоплюють норми бюджетного балансу, спрямовані на забезпечення стабільності державних фінансів; норми запозичень і заборгованості, які лімітують зростання державного боргу у % ВВП, норми видатків, орієнтовані на забезпечення фіскальної дисципліни шляхом посилення контролю обсягів і напрямів витрачання бюджетних ресурсів; норми доходів, спрямовані як на забезпечення рівня доходів бюджету, необхідного для фінансування функцій держави, так і на недопущення надмірного посилення податкового навантаження та збільшення розмірів сектору загальнодержавного управління [4, с.108-109].

**Таблиця 1. Показники сектору державного управління ЄС (у відсотках до ВВП)**

<b>ЄС (27 країн)</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>	<b>2009</b>	<b>2010</b>	<b>2011</b>	<b>2012</b>
Видатки (зміни до поперед. пер.)	45,5	47,0 (1,5)	51,1 (4,1)	50,6 (-0,5)	49,1 (-1,5)	49,3 (0,3)
Доходи (зміни до поперед. пер.)	44,6	44,6	44,1 (-0,5)	44,1	44,6 (0,6)	45,4 (0,8)
Дефіцит (зміни до поперед. пер.)	-0,9	-2,4 (1,5)	-6,9 (4,5)	-6,5 (-0,4)	-4,4 (-2,1)	-3,9 (-0,5)
Державний борг (зміни до поперед. пер.)	58,9	62,2 (3,3)	74,5 (12,3)	80,0 (5,4)	82,4 (2,4)	85,2 (2,8)

\* Джерело: [7]

Скорочення доходів при суттєвому збільшенні видатків призвело до суттєвого збільшення дефіциту на 4,5 % у 2009 року, який поки ще не вдалося привести до рівня 2007 року, проте, спостерігається активна робота як урядів країн ЄС так і Європейської Комісії щодо фіскальної консолідації бюджетів відповідного рівня. Дефіцит бюджетів сектору державного управління

27 країн ЄС скоротився з максимального значення 6,9% у посткризовому 2009 року до 3,9 % у 2012.

В табл. 2 наведено основні фіскальні заходи окремих європейських країн щодо поліпшення стану державних фінансів та спрямовані на боротьбу зі світовою економічною кризою.

**Таблиця 2. Заходи окремих європейських країн, спрямовані на боротьбу зі світовою економічною кризою та поліпшення стану публічних фінансів [4, с.119-120].**

<b>Заходи</b>	<b>Країни, де вони вживаються</b>
<b>1</b>	<b>2</b>
<b>Оподаткування універсальними й специфічними акцизами</b>	
Зменшення базової ставки оподаткування	Великобританія, Люксембург, Україна
Скорочення строків повернення ПДВ	Польща, Іспанія, Словаччина
Подовження терміну, протягом якого можна сплатити ПДВ	Нідерланди
Зниження ставки ПДВ на продукти харчування	Фінляндія
Зменшення ставки ПДВ на готельні й ресторанні послуги	Франція, Кіпр, Греція
Зниження ставки ПДВ на будівництво житла	Бельгія, Румунія
Звільнення від оподаткування легкових автомобілів для підприємців	Чехія
Звільнення від оподаткування послуг у сфері культури	Мальта
Підвищення базової ставки оподаткування	Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Ірландія, Португалія, Греція, Чехія

Закінчення табл. 2

Заходи 1	Країни, де вони вживаються 2
Зменшення суми повернення ПДВ	Португалія
Звуження переліку товарів і послуг, до яких застосовується знижена ставка ПДВ	Естонія, Латвія, Литва
Підвищення ставок акцизного збору на алкоголь, сигарети, бензин	Румунія, Словенія, Литва, Латвія, Фінляндія, Греція, Україна
<b>Оподаткування податком на доходи громадян</b>	
Збільшення розміру неоподаткованого доходу громадян	Австрія, Іспанія, Греція, Фінляндія, Словаччина, Ірландія, Угорщина, Німеччина
Підвищення ставок оподаткування для громадян із високим рівнем доходів	Австрія, Греція, Великобританія, Латвія, Литва, Ірландія, Франція, Португалія, Україна
Зменшення ставок оподаткування для громадян із низьким рівнем доходів	Данія, Франція, Німеччина, Польща, Швеція, Литва, Латвія, Угорщина
<b>Оподаткування податком на прибуток підприємств</b>	
Зниження ставок оподаткування прибутку підприємств	Швеція, Люксембург, Португалія, Україна
Відстрочення планового зростання оподаткування прибутку малих підприємств	Великобританія
Зменшення ставок оподаткування прибутку сільськогосподарських виробників	Румунія, Словенія
Зниження ставок оподаткування прибутку компаній, що працюють у енергетичній галузі	Італія
Зменшення ставок оподаткування прибутку фірм, які працюють у сфері готельно-бізнесу	Кіпр
Зменшення доходів платника податку при визначенні оподаткованого прибутку на величину витрат, пов'язаних із освітою, охороною здоров'я, будівництвом житла для працівників	Португалія
Тимчасове звільнення від оподаткування капітальних інвестицій	Іспанія
Запровадження податкових канікул для сільськогосподарських виробників, науково-технічних фірм, організацій, пов'язаних із будівництвом інфраструктури	Болгарія
Збільшення ставок оподаткування прибутку підприємств	Литва, Ірландія, Угорщина
<b>Регулювання соціальних трансфертів</b>	
Зменшення розміру допомоги по догляду за дитиною та пільг для багатодітних сімей	Австрія, Німеччина, Люксембург, Нідерланди, Іспанія
Підвищення розміру допомоги по догляду за дитиною	Україна
Збільшення пенсійних виплат	Фінляндія
Скасування внесків у фонд страхування від безробіття	Нідерланди
Скорочення розміру допомоги по безробіттю	Великобританія, Португалія
Зменшення соціальних внесків для самозайнятих і роботодавців	Словаччина, Фінляндія, Швеція
Збільшення соціальних внесків для працівників	Великобританія
Зменшення соціальних внесків для працівників	Угорщина
Зниження зарплат у суспільному секторі економіки та пенсій	Румунія, Португалія, Нідерланди, Італія, Іспанія, Греція, Чехія, Великобританія
Надання житлових кредитів та звільнення власників житла первинного ринку від сплати муніципального податку на нерухомість	Італія

\* Джерело: [4]

Варто зазначити, що перелік зазначених заходів є динамічним, країни-учасниці ЄС активно використовують можливості змін ставок податків, коригування об'єктів оподаткування та інших елементів податків відповідно до прийнятого бюджету в рамках програм фіскальної консолідації. Так, зокрема, з 2011 року у Великобританії відбулося збільшення стандартної ставки ПДВ з 17,5 % до 20 % (в період з 1 грудня 2008 року по 31 грудня 2009 року, ставка була тимчасово знижена до 15 %). Є випадки зниження ставки та звільнення від ПДВ окремих товарів і послуг. Зокрема, знижена ставка 5 % застосовується, наприклад, для палива та електроенергії, а також установки енергозберігаючих матеріалів. Нульова ставка широко використовується до де-

яких продуктів харчування, книг, нового будівництва, пасажирського транспорту, деяких поставок на користь благодійних організацій, дитячого одягу та взуття. Перегляд податкових заходів щодо специфічних акцизів на алкогольну продукцію було реалізовано з метою обмеження споживання міцного пива (більше 7,5% спирту). Підвищена на 25% ставка від базової ставки оподаткування була введена з 1 жовтня 2011 на пиво більше 7,5% спирту та одночасно була знижена ставка в розмірі 50 % від загальної для пива 2,8 % або нижче [8].

Серед держав-членів ЄС стандартна ставка податку на прибуток коливається в межах від 12% до 34%, що демонструє таблиця 3. На сьогоднішній день найнижча ставка в Ірландії (12%), а найвища в Бельгії (34%).

Таблиця 3. Динаміка ставок податку на прибуток корпорацій в окремих країнах членах ЄС у 2007-2013 роках, у %

Назва	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Австрія	25	25	25	25	25	25	25
Бельгія	34	34	34	34	34	34	34
Чехія	24	21	20	19	19	19	19
Данія	25	25	25	25	25	25	25
Фінляндія	26	26	26	26	26	24,5	24,5
Франція*	34,4	34,4	34,4	34,4	34,4	33,33	33,33
ФРН	38,9	30,2	30,2	30,2	30,2	29,48	29,55
Греція	25	25	25	24	20	20	26
Угорщина	20	20	20	19	19	19	19
Ірландія	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
Італія	33	27,5	27,5	27,5	27,5	31,4	31,4

Закінчення табл. 3

Назва	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Люксембург	29,6	29,6	28,6	28,6	28,8	28,8	29,22
Нідерланди	25,5	25,5	25,5	25,5	25	25	25
Польща	19	19	19	19	19	19	19
Португалія	26,5	26,5	26,5	26,5	25	25	25
Словаччина	19	19	19	19	19	19	23
Іспанія	35	32,5	30	30	30	30	30
Швеція	28	28	26,3	26,3	26,3	26,3	22
Великобританія	30	28	28	28	26	24	23
Середнє по ЄС	24,11	23,29	23,22	23,04	22,8	22,6	22,85
Середнє по ОЕСР	27	25,99	25,64	25,7	25,4	25,15	25,32

\* Джерело: складено автором за [5] та [6]

У середньому країни Євросоюзу мають не більше ніж 20 обов'язкових податкових платежів (в т.ч. на загальнообов'язкове соціальне страхування, мито, тощо). Податкові системи країн-членів ЄС мають свої особливості, що пов'язані з пріоритетами національної економічної політики, бюджетними взаємовідносинами між різними рівнями влади та суспільством, розрізняються за ставками основних податків, їх складом та структурою. Так, наприклад, на відміну від більшості країн-членів ЄС, податковим законодавством Франції передбачається сплата податку на прибуток за територіальним принципом, який передбачає оподаткування прибутку, одержаного виключно від діяльності у відповідній країні, тобто, податковий резидент Франції сплачує податок на прибуток із суми доходів, одержаних лише від діяльності цієї компанії у Франції.

Крім складу податкових систем, значною мірою збігається також напрям податкових реформ, здійснюваних у країнах-членах ЄС останнім часом. Більшість країн-членів ЄС провели реформи, спрямовані на зменшення рівня прямого оподаткування компаній. Одним із чинників, що останнім часом визначає напрями реформування податків на доходи в нових членах ЄС, є податкова конкуренція, спрямована на створення найсприятливіших умов для залучення прямих іноземних інвестицій.

Проте, податкова конкуренція викликає невдоволення в країнах-засновниках ЄС (Бенілюкс, Німеччина, Італія) проявом якого стали пропозиції щодо посилення гармонізації податку на прибуток, у тому числі запровадження єдиної мінімальної ставки цього податку, обов'язкової для всіх країн-членів ЄС. Подальше загострення податкової конкуренції визначається як небажаний фактор, від якого в кінцевому підсумку можуть постраждати уряди всіх країн, оскільки державні доходи зменшуються, дефіциту зростають, боргова криза поглиблюватиметься. Тому, у посткризовому регулюванні країни з традиційно високими ставками податку на прибуток – знижували ставки (Фінляндія, Франція, Німеччина, Швеція, Великобританія), окремі країни – підвищували (Греція, Словаччина, Люксембург).

У Бельгії, Фінляндії, Німеччині, Греції, Італії, Нідерландах, Іспанії останнім часом були проведені реформи соціальних податків. Основним елементом цих реформ стало зниження граничних мінімальних і максимальних податкових ставок. Цей напрям реформ, з одного боку, повинен сприяти створенню сприятливіших умов для використання праці як чинника виробництва. З іншого боку, зниження податкових ставок не повинно перешкоджати належному фінансуванню системи соціального забезпечення – проблеми, особливо актуальної у зв'язку з триваючим процесом старіння населення Європи

Основними пріоритетами політики податкової гармонізації, що проводиться в даний час в ЄС, є ліквідація неефективних елементів податкових систем і відмова від номінального податкового суверенітету країн-членів ЄС. Одночасно концепція податкової гармоніза-

ції допускає збереження самобутності національних податкових систем і не передбачає повної стандартизації порядку сплати податків в ЄС. На практиці цей підхід був реалізований під час затвердження таких документів: Директива про злиття, Директива про взаємовідносини між материнськими і дочірніми компаніями, Арбітражна конвенція, Кодекс податкової конкуренції та інші документи "пакета М. Монті". Країни-учасниці ЄС використовували можливості наявного фінансового інструментарію відповідно до пріоритетів фінансової політики як Європейського Союзу в цілому так і завдань соціально-економічного розвитку.

**Висновки.** Світова фінансова криза 2007-2009 років внесла свої корективи у реформування фінансів. Зокрема, основною проблематикою в цій сфері як для держави, так і її громадян є недостатність джерел фінансування щодо забезпечення гарантованого існуючим законодавством рівня соціальних виплат та гарантій. Саме тому *забезпечення фінансової дисципліни шляхом посилення контролю обсягів і напрямів витрачання бюджетних ресурсів*; зростання рівня оподаткування, в першу чергу громадян з високими доходами, й одночасне скорочення витрат державного бюджету і стало основою для виходу з фінансової кризи у країнах Євросоюзу.

Дослідження західних вчених визначають, що на економічну динаміку в довгостроковій перспективі впливає не стільки податкова політика, скільки такі чинники, як накопичення та розповсюдження знань, нагромадження людського капіталу, рівень розвитку інститутів, якість економічної політики держави і бюрократичного апарату. Проте, удосконалення фінансової системи має здійснюватись з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку та певних національних особливостей держави, що демонструє позитивний досвід країн ЄС. На даному етапі розвитку фінансових відносин доцільним є визначення напрямів економічного регулювання, пріоритетів розвитку фінансової системи України виходячи з основоположних засад соціально-економічного розвитку країни на середньо- та довгострокову перспективу.

Змістовну організацію фінансових відносин, які б відповідали сучасним вимогам потрібно знати ще й тому, що Україна переживає глибоку економічну і фінансову кризу. Прерогативним за цих умов є правильні відповіді на запитання як стабілізувати економіку, забезпечити ефективність господарювання, які методи нормалізують фінансовий стан країни, як збільшити дохідну частину державного бюджету, зменшити бюджетний дефіцит. З огляду на це, досвід боротьби країн ЄС з наслідками фінансової кризи заслуговує на глибоке вивчення та адаптацію до умов України.

#### Список використаних джерел

1. Т.І. Єфименко Актуальні проблеми трансформації економічних теорій в умовах глобальних змін / Т.І. Єфименко // Фінанси України. – 2013. – №5. – С.7-14.

2. Коландер Д. Финансовый кризис и провалы современной экономической науки / Д. Коландер, А. Кирман, Г. Фельмер // Вопросы экономики. – 2010. – №6. – с.10-25.

3. Российская экономика. Тенденции и перспективы. – М.: Проспект; ИЭПП, 2010. – с.52.

4. Длугопольський О.В. Публічні фінанси за умов фінансово-економічної кризи та трансформації світової економіки / О.В. Длугопольський // Фінанси України. – 2012. – №8. – С.108-109.

5. Сайт OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/dataoecd/26/56/33717459.xls>

6. Сайт KPMG [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kpmg.com/global/en/services/tax/tax-tools-and-resources/pages/corporate-tax-rates-table.aspx>

7. Режим доступу: [epp.eurostat.ec.europa.eu/.../2-29042013-CP-E](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/.../2-29042013-CP-E)

8. Режим доступу: [epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY.../KS-EK.../KS-EK-13-002-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY.../KS-EK.../KS-EK-13-002-EN.PDF)

Надійшла до редколегії 01.01.14

Л. Демиденко, канд. экон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

### ФИНАНСОВЫЙ КРИЗИС ЕС: ПРИЧИНЫ И ПУТИ ПРЕОДОЛЕНИЯ

*В статье обобщены причины финансового кризиса и раскрыто комплекс мер по преодолению последствий финансового кризиса и оздоровлению финансовых систем стран-участниц ЕС.*

*Ключевые слова: финансовый кризис, бюджет, дефицит государственного бюджета, государственно налоговая политика, налог на прибыль, налоговая система; социальные сборы.*

L. Demydenko, PhD in Economics, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

### FINANCIAL CRISIS IN EU: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

*The article summarizes the causes of the financial crisis and reveals a set of measures to overcome the consequences of the financial crisis and stabilize the financial systems of the EU member states*

*Keywords: financial crisis, budget deficit, national debt, income taxes, fiscal policy, tax system; social contributions.*

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014; 160: 27-33

УДК 330.341.2

JEL O 170

О. Демидюк, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

## ПІДВИЩЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

*Досліджено проблему інституційної ефективності економічної системи України в контексті сталого розвитку. Визначені особливості інституційної матриці економічної системи України. Обґрунтовано шляхи підвищення інституційної ефективності національної економіки.*

*Ключові слова: ефективність, інституційна ефективність, інституційна матриця, економічна система.*

**Постановка проблеми.** Ефективність як ключове поняття економічної науки наповнюється нині новим змістом. Це пов'язано, в першу чергу, з усвідомленням того факту, що соціальні аспекти функціонування людського співтовариства справляють значний вплив на розвиток різнорівневих економічних систем. Саме тому концепція сталого розвитку набула сьогодні пильної уваги практично в усіх сферах людської життєдіяльності. Перехід до сталого розвитку має ґрунтуватися на принципах економічної ефективності, гармонійності розвитку людини та навколишнього середовища, соціальної справедливості. Звідси можна зробити висновок, що на перший план в сучасному економічному аналізі виходить інституційна складова, котра включає в себе пізнання основоположних для розвитку суспільства цивілізаційних норм та цінностей.

Особливо актуальними ці проблеми є для посткомуністичних економік, що переживають фундаментальні трансформації інституційної структури, які охоплюють усі сфери суспільної життєдіяльності та впливають на економічні перетворення. Їхньою стратегічною метою є розбудова соціально-орієнтованої ринкової економіки та вихід на траєкторію сталого розвитку. Йдеться про керований соціально-економічний розвиток, що не порушує своєї природної основи і спрямований на забезпечення виживання та безперервного прогресу суспільства в межах господарського ареалу біосфери. Для переходу на шлях сталого розвитку важливе значення мають всі фактори: економічні, політичні, етичні, культурні, екологічні з урахуванням їхньої інституційної основи. Відтак виникає потреба осмислення та оцінюван-

ня ефективності економічних систем в інституційному контексті. Сучасний кризовий стан економіки України не в останню чергу зумовлений неефективністю функціонування базових економічних інституцій. За цих обставин підвищення інституційної ефективності задля забезпечення сталого розвитку національної господарської системи є не лише актуальною теоретичною проблемою, але й важливими практичним завданням.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Розробку інституційної тематики в цілому та проблематики інституційної ефективності, зокрема, здійснювали відомі зарубіжні науковці: Дж.Арон, Д.Асемоглу, О. Вільямсон, Е.Глейзер, Д.Гросман, С.Джонсон, В.Каспер, Д.Норт, С.Ла Порта, Д.Ромер, Д.Робінсон, Р.Томпсон, О.Харт, А.Шлейфер. При цьому можна виокремити два основні підходи до дослідження проблем ефективності економічних систем. Представники першого (М. Альберт, Х. Лібенштайн, М. Х. Мескон, Ф. Хедоурі та ін.) аналізують загальні засади економічної ефективності та вплив інституцій на її забезпечення. При цьому, виокремлюється первинність функціонування мікроінституцій (підприємства, фірми тощо), ефективність яких стає запорукою ефективності економічної системи в цілому. Представники другого (А.Д. Виварец, Л.В. Дістергефт, Е. Долан, П. Друкер, Д. Хан та ін.) акцентують увагу на інституційній ефективності держави в ринковій економіці.

Окремим аспектам зазначеної проблематики присвячені праці українських та російських дослідників В.Базилевича, Т. Гайдай, А. Гальчинського, Н. Гражевської, С. Кірдіної, В. Колонтай, В. Лагутіна, Є. Логінова, А.Маслова, А.Нестеренка, О.Сухарева, В. Тарасевича,